

КРАСНИЦЬКА
Ганна Миколаївна,
здобувач наукового ступеня
кандидата наук
Державної наукової
сільськогосподарської бібліотеки
УААН
(м. Київ)

**ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОФЕСОРА О.А. ЯНАТИ ЗІ СТАНОВЛЕННЯ
І РОЗГОРТАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ
БОТАНІЧНОЇ СЕКЦІЇ ПРИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ
НАУКОВОМУ КОМІТЕТІ УКРАЇНИ (1918–1927)**

У статті висвітлена діяльність професора О. Янати зі становлення і розгортання дослідницької роботи Ботанічної секції при Сільськогосподарському науковому комітеті України.

В статье освещена деятельность профессора А. Янаты по становлению и раскрытию исследовательской работы Ботанической секции при Сельскохозяйственном научном комитете Украины.

The article deals with the activity of professor O. Yanata is on becoming and development of Scientific research of Botanical Section at the Agricultural Scientific Committee of Ukraine.

Нині, коли до українського народу повертається його спадщина, значну увагу дослідників привертають проблеми, пов'язані з історією його національної науки. Тому не випадково саме сьогодні актуальною є необхідність об'єктивного відтворення процесів розвитку вітчизняної науки на різних етапах її становлення, й особливо за різних систем владного впливу. Одним із основних джерел теорії та історії є вагома спадщина минулого, ретроспективний науковий досвід та ідеї видатних учених. У зв'язку з цим є потреба історичного аналізу наукових, науково-дослідних установ, різних організацій та видатних особистостей у контексті розвитку вітчизняної сільськогосподарської дослідної справи. У цьому аспекті є актуальним

вивчення діяльності Сільськогосподарського наукового комітету України взагалі та його організаційних складових у період функціонування протягом 1918–1927 років як однієї з предтеч Української академії аграрних наук та знакового явища в історії вітчизняної аграрної науки, а також найвидатніших особистостей, що працювали в межах цього творчого об'єднання, таких як: А.А. Бичихин, С.Ф. Веселовський, Г.М. Висоцький, Є.П. Вотчал, К.К. Гедройц, О.І. Душечкін, А.І. Зайкевич, І.І. Іванов, В.В. Колкунов, М.М. Кулешов, Г.Г. Махов, Є.В. Опоков, Б.М. Рожественський, А.О. Сапегін, В.Л. Самиренко, О.Н. Соколовський, Г.І. Танфільєв, В.В. Таланов, А.Г. Терниченко, С.Л. Франкфурт, О.А. Яната та інші.

Олександра Алоїзовича Янату по праву вважають одним із корифеїв і організаторів української агробіологічної науки. Його яскрава особистість увібрала в своїй творчості наступність найкращих традицій прогресивної наукової думки ХІХ століття. Перші складні кроки становлення та організації сільськогосподарської дослідної справи взагалі та сільськогосподарської ботаніки зокрема, заповідної справи, української наукової термінології та галузевої бібліографії в Україні багато в чому пов'язані саме з його ім'ям, яке назавжди увійде в аннали вітчизняної історії. Це різноплановий талановитий учений-організатор, ботанік-флорист, спеціаліст у галузі луківництва, насінництва, ентомології, гербології, української ботанічної термінології та номенклатури, що є складовими вітчизняного природознавства, засновник Ботанічної секції Українського наукового товариства, яка згодом увійшла до системи академічних установ та редактор її наукового органу «Український ботанічний журнал» [1]. О.А. Яната провів колосальну організаторську роботу зі ствердження української науки в 20–30-х роках ХХ століття.

Мета даної статті – розкрити діяльність О.А. Янати зі становлення і розгортання дослідницької роботи Ботанічної секції при Сільськогосподарському Науковому Комітеті України (далі БС СГНКУ), що займалася вивченням питань прикладної сільськогосподарської ботаніки, а саме дослідженням рослин, які акліматизувалися та повинні були вирощуватися на

території України, і рослин природної флори, що мали значення для потреб народного господарства країни. Ця діяльність протягом 1918–1927 років існування БС СГНКУ проводилася під науковим керівництвом О.А. Янати – її фундатора і голови [2].

Тривалий час ім'я О.А. Янати свідомо замовчувалося в радянській науковій пресі і ще не повною мірою висвітлене в сучасних українських виданнях стосовно вищезгаданих різних напрямів діяльності вченого. Щодо історіографії проблеми слід сказати, що існують наукові статті В.А. Вергунова [3], С.Д. Коваленко [4], О.М. Сердюк [5], А.Г. Веретьохіна [6], Л. Рогальчук [7], які деякою мірою висвітлюють питання діяльності О.А. Янати з розвитку сільськогосподарської дослідної справи в період його керівництва БС СГНКУ та результатів роботи самої секції, але комплексної наукової роботи, яка б уміщувала якомога повнішу інформацію про результати напрацювань у зазначений період не існує.

О.А. Яната народився 28 травня 1888 р. в м. Миколаєві в сім'ї садівника. Батько Алоїз Яната – чех, мати Марія Фортман – походила з напівросійської, напівнімецької родини. Саме від батька Олександр на все життя захопився ботанікою, проживаючи з ним на Миколаєвщині. У 1909 році, навчаючись на агрономічному факультеті Київського політехнічного інституту він створив студентський гурток природознавців, а через рік на своїй батьківщині – Миколаївське товариство любителів природи. У цей час він почав видавати журнал «Природа». Не можна не відзначити, що, де б не жив Яната, – він активний діяч різних суспільних організацій: секретар Кримського товариства природодослідників і любителів природи, після переїзду в 1914 році до Харкова – створює науковий відділ Товариства ім. Квітки-Основ'яненка, пізніше організовує Українське ботанічне товариство, яким керує з 1915 по 1923 роки. Під час першої світової війни працює в фуражному підвідділі Комітету Західного фронту, де знайомиться з Симоном Петлюрою та бере активну участь у політиці. У 1917 р. він секретар Революційного Українського комітету Західного фронту під головуванням С. Петлюри. До речі, ще до цього,

в 1905–1910 роках, Яната керував підпільною типографією, був одним із лідерів Миколаївської об'єднаної організації Російська соціал-демократична робітничка партія (РСДРП), за що сидів у Києві в Лук'янівській в'язниці. Побував Яната і в партії більшовиків, і в партії українських «боротьбистів», редагував відому газету Української соціал-демократичної робітничої партії «Слово». Однак, за словами Янати більшовики його розчарували національним питанням, а «боротьбисти» – нерадикальною соціальною програмою. Наприкінці 1917 р. О.А. Яната відходить від політики, і, навіть коли у 1919 р. Петлюра запропонував йому посаду міністра просвіти Української народної республіки – він відмовився [8].

З 1918 по 1920 роки О.А. Яната працював професором ботаніки Українського педагогічного інституту в Києві, згодом переїхав до Харкова, де очолив кафедру ботаніки Харківського сільськогосподарського інституту. З моменту заснування Сільськогосподарського наукового комітету України став заступником його голови та керівником Ботанічної секції, яку він очолював протягом всього терміну її існування [9]. Крім того, довгий час О.А. Яната займав посаду вченого секретаря і навіть заступника голови СГНКУ.

Саме в 20-х роках ХХ століття в О.А. Янати розкривається талант організатора вітчизняної сільськогосподарської дослідної справи з українським колоритом. Працюючи на посаді голови БС СГНКУ, що була однією з найдовших за терміном існування та вагомою за результатами роботи всієї установи, і володіючи колосальним багажем знань з різних напрямів біологічної та сільськогосподарської науки, О. Яната бачив набагато далі своїх сучасників, а його енциклопедична широта наукової творчості вражає і нинішніх загартованих комп'ютерним віком дослідників.

Як видно з «Короткого справоздання про діяльність Ботанічного бюро (секції і відділа) за квітень–грудень 1918 року» [10] про діяльність Ботанічної секції протягом дев'яти місяців 1918 року до початку офіційного створення Сільськогосподарського вченого (згодом наукового) комітету України ще з грудня 1917 року при Міністерстві земельних справ проводилася підготовча

діяльність з організації єдиного координаційного ботанічного центру, що тоді мав назву Ботанічний відділ. Формально діяльність Ботанічної секції природничого відділу Міністерства земельних справ розпочалася 27 квітня 1918 року – з дня призначення завідувачем секції професора О. Янати. Ще в січні завідувач мав подати до Міністерства доповідну записку щодо заснування відділу та проект його статуту. На жаль, через політичні події це відбулося тільки в квітні, коли Міністерство та його наукові установи мали вже дещо іншу організаційну структуру [11]. Остаточне оформлення Ботанічної секції природничого відділу СГВКУ відбулося після ухваленої на засіданні 13 березня 1919 року відповідної програми діяльності. З цього часу діяльність Ботанічної секції була дещо обмежена і уповільнена, оскільки під час гетьманату П. Скоропадського робота СГВКУ була фактично припинена. До складу секції на той час, крім О. Янати, входив і діловод. Уперше офіційний огляд діяльності секції у вигляді предтечі за дев'ять місяців 1918 року був представлений для розгляду міністру земельних справ В. Колокольцеву, який займав цю посаду з травня по жовтень. Цей звіт отримав незадовільну оцінку, повернувшись до БС наприкінці вересня з резолюцією «Сђ предлагаемым несогласенђ». У міністерстві в той час також відбувалися сумні події. Існуюча мережа підпорядкованих наукових установ була зруйнована, а нова ще не була відпрацьована відповідальним за їхнє функціонування заступником міністра В. Брунстом.

Незважаючи на невтішне становище, БС продовжувала свою роботу переважно зі збирання та систематизації матеріалів з української ботанічної термінології і номенклатури за всіма напрямками ботаніки. Таким чином, протягом 1918 року вона проводила лише ретельну термінологічну роботу в тісному зв'язку з Термінологічною комісією Природничої секції Українського наукового товариства. Наприкінці листопада поточного року відбулися зміни на краще, зокрема було затверджене положення і штати СГВКУ, а також був призначений його перший голова – академік В.І. Вернадський. З'явилася надія, що складена програма діяльності повинна реалізуватися в 1919 році [12].

Уже в 1919 році Ботанічна секція в своєму складі нараховувала 8 бюро: 1) бюро насіннезнавства, 2) бюро мікології та фітопатології, 3) бюро бур'янів, 4) бюро лучної та болотяної флори і кормових рослин, 5) бюро лікарських рослин, 6) бюро технічних рослин, 7) бюро хлібних рослин, 8) флористичне бюро [13]. Однак, як свідчать звіти, у цей час реально працювали лише 4 бюро: фітопатології та мікології, насіннезнавства, флористичне, лучної та болотної флори і кормових рослин – усі інші знаходилися в стадії організації, хоча практиканти та стипендіат проводили роботу в напрямках розгортання їхньої діяльності, зокрема з селекції зернових і кормових сільськогосподарських культур, а також дослідження лікарських рослин. Ця робота проходила під науковим керівництвом завідувача професора О. Янати, а частково при ботанічному комітеті Київського університету та при кабінеті спеціального землеробства Київського політехнічного університету. Активно розгорталася робота з підготовки фахівців для секцій, що організовувалися.

У 1920 році секція займалася головним чином науково-організаційною діяльністю, продовжуючи систематичну роботу на основі здобутків кількох минулих років. За достатнього фінансування діяльність БС могла б бути досить ґрунтовною і масштабною, оскільки при певній наявності фахівців, за відповідно сильної матеріально-технічної бази, можливості організації наукових відряджень в експедиції та випуску наукових праць достатньою мірою проводилася б наукова робота всіх бюро [14]. Усі заплановані справи під керівництвом О.А. Янати за складних економічних умов існування як СГНКУ взагалі, так і БС зокрема не були реалізовані в повному обсязі. По-перше, на початку 1920 року Наркомзем України перевівся до Харкова і спілкування з ним було практично неможливо, за винятком кількох разів на рік завдяки поштовому зв'язку. Перевод самого Комітету до Харкова був технічно нереальним. По-друге, протягом чотирьох місяців поточного року було не затверджено кошторис на 1-ше півріччя та не було отримано коштів від уряду на заробітну плату співробітників. Існування СГНКУ в цей період підтримали тільки кошти, позичені від заступника голови Головцукру К. Тараненка. По-

третє, на внесені клопотання Комітету до Міністерства Земельних Справ щодо виділення коштів отримано відмову. Отже, будь-яка спроба отримати кошти задля існування та нормальної роботи СГНКУ закінчувалася невдачею, а якщо до цього додати ще й тогочасні воєнні події, то цей рік можна вважати кризовим у всій дослідницькій роботі. У цей час запланована наукова, науково-організаційна та науково-практична робота не була реалізована в повному обсязі. Згодом наприкінці листопада було відпрацьовано й затверджено новий Статут СГНКУ, який уже не був пристосований до Наркомзему. Так Комітет зберігся як центральна наукова установа та продовжив свою діяльність, а як вихід із кризової ситуації вбачався на той момент його перевод з Києва до Харкова [15].

І дійсно, у 1923 році Сільськогосподарський науковий комітет України був переведений до Харкова і реорганізований із широкої державно-громадської сільськогосподарської наукової організації в науково-практичну установу. Тому планова робота Комітету проходила в несприятливих умовах, якій часом перешкоджала низка технічних труднощів [16].

Саме на пленарному засіданні СГНКУ 6 липня 1923 року відбувся розгляд постанови Колегії Наркомзему від 23 квітня 1923 року про перевод СГНКУ до Харкова та доповідь Президії Комітету з цієї справи. Пленум також визнав за доцільний і потрібний перевод Комітету до Харкова і погодився з усіма постановами Президії та Ради Комітету з цього питання. Новий проект Статуту СГНКУ було розглянуто, проголосовано і прийнято одногolosно (одна особа утрималася). Для подання його до вищих державних органів ухвалили відрядити до Харкова делегацію у складі О. Янати, Є. Опокова, М. Данилевського [17].

Уже на пленарному засіданні Комітету 15 вересня 1923 року, присвяченому переважно організаційним справам, заслухали доповідь делегації, що повернулася із Харкова, у справі переводу СГНКУ та затвердження нового Статуту. З доповіді стало відомим, що проект Статуту

спочатку розглянула Спецкомісія при НКЗС, потім Колегія НКЗС, залишилося його затвердити лише СГНКУ, що відразу й зробили.

Як позитив не можна не відмітити, що за значні заслуги в роботі як Комітету в цілому, так і БС зокрема професора О. Янату було обрано *дійсним членом СГНКУ* [18]. Згодом, у жовтні ц. р., його обрали членом Секції сільськогосподарської освіти та популяризації СГНКУ [19].

Додамо, що ще влітку після опрацювання та запровадження нового Статуту розпочалася більш цілеспрямована та активна діяльність Комітету. Прийняття Статуту позитивно вплинуло на його діяльність. Новий документ передбачав співробітництво з іншими науково-громадськими установами. Таким чином, Статут Комітету було замінено новим «Положенням», що поставило перед Комітетом як науково-практичною установою НКЗС основні завдання, а саме: 1) Керувати науковою працею всіх наукових та інших установ, що знаходяться у віданні НКЗС, а також ухвалювати їхні річні обрахунки та призначення наукового персоналу; 2) Дбати про погодження наукової сільськогосподарської праці, що ведеться НКЗС та іншими відомствами, трестами, кооперацією, громадськими організаціями; 3) Вивчати питання застосування висновків сільськогосподарської науки до практичної роботи земельних та інших органів і надавати свої висновки щодо її роботи з погляду відповідності з даними сільськогосподарської науки; 4) Розробляти загальні плани сільськогосподарських видавництв в Україні, популяризувати аграрні знання та сільськогосподарську освіту; 5) Вирішувати питання, пов'язані з українізацією сільськогосподарської літератури та усталенням сільськогосподарської української термінології разом з Інститутом української наукової мови при ВУАН [16].

Але важливим було й те, що низка проблем виникла в діяльності секцій СГНКУ через неможливість персоналу переїхати до Харкова та розривом зв'язку між Комітетом та установами, які відразу не змогли перенести свої роботи до новоутвореного центру.

Таким чином, у 1924–1925 рр. у Києві ще залишалася значна кількість наукових установ, вкрай потрібних для роботи Комітету, а саме Метеорологічна секція (Укрмет) з усіма допоміжними закладами, Підсекція боротьби зі шкідниками лісу, Бюро рибознавства з Центральною рибною станцією, науковий відділ Термінологічного бюро, Центральна сільськогосподарська бібліотека. Прикро й те, що переїзд до Харкова відбувався за рахунок кредитів, асигнованих Комітету на планову наукову роботу, а це зменшувало і без того незначні фінансові можливості щодо самої наукової співпраці.

Реорганізація посприяла скороченню кількості секцій та комісій Комітету, введенню до складу секцій усіх відповідальних наукових працівників від установ НКЗС та інших відповідних галузей сільськогосподарської науки, координації діяльності секцій у напрямі безпосереднього наукового обслуговування потреб операційних частин НКЗС. Не обминула вона і Центральні керівні органи Комітету, а саме значно було скорочено склад Пленуму Комітету, скасовано Раду Комітету, поновлено членів Президії.

Уже протягом 1923–1924 рр. бюджетне фінансування Комітету врегулювалося, незважаючи на всі несприятливі для праці умови. Була виконана значна частина планових завдань, організовано і проведено низку нагальних заходів, зокрема відповідні роботи щодо боротьби з посухою. Планову роботу Комітет здійснював не лише силами центральних органів та установ, а й за допомогою місцевих філій, досвідних сільськогосподарських станцій, викладачів та учнів сільськогосподарських шкіл різних типів, Сітки кореспондентів Сільськогосподарського наукового комітету України.

Діяльність окремих центральних органів та установ Комітету протягом 1923–1924 рр. виявлялася у формі різних кворумів за участі професора О. Янати. Так, п'ять разів відбувся Пленум Комітету (тричі у Києві в старому складі, двічі в Харкові – в новому). Ці пленарні засідання були присвячені науково-організаційним справам.

У цей час досить потужно працювало бюро БС СГНКУ під керівництвом професора О. Янати. Зокрема, бюро хлібних рослин організувало анкетне опитування для збору повних відомостей про культуру кукурудзи в Україні, щоб після їхнього опрацювання зробити висновки стосовно виявлення найбільш придатних для її вирощування районів [20]. Було розроблено спеціальні анкети для обстеження кукурудзи (пшеничка чи пшінка) (101 пункт для відповідей) та наута (нагут, нут, горох турецький, горох грецький, волошський горох, баранячий горох, пузирове сім'я, овеча сочевиця, біла сочевичка, повна сочевичка, стручечник, тетеря) (23 пункти). Важливими результатами діяльності БС стали: вичерпне опрацювання всіх матеріалів попередніх ботанічних дослідів в Україні, створення повної бібліографії про вітчизняну флору, попередній варіант 25-тиверстної ботанічно-географічної карти України.

Секцією проводилися й інші роботи: зведення всіх літературних даних із мікології і фітопатології України; спеціальне дослідження хвороб лікарських рослин; зведення літературних даних про лікарські рослини України та дослідження їх ринку; опрацювання матеріалів спостережень українських сільськогосподарських досвідних станцій над бур'янами, боротьби з ними, а також проведення нових дослідів над ними; опрацювання матеріалів обстеження збіжжя України, що матиме велике значення для унормування експорту хліба з України.

Технічне бюро БС організувало за допомогою сільськогосподарських досвідних та інших установ, сільськогосподарських шкіл і окремих зацікавлених осіб першу спробу окультурення в Україні нової технічної рослини – асклепіаса (*Asclepias Cornuti Decsn (A. syriaca L.)*) (ластовень, ваточник), привезеної з Америки. За словами професора О. Янати, вона дуже швидко розповсюдилася як по Ботанічному саду Київського університету, де була заведена, так і за межами міста у вигляді бур'яну. Ця довгорічна та невибаглива рослина як промислово-технічна, так і гарний медонос. Тому БС організувала колективні досліді над нею. Роботи і спостереження за розвитком

культури повинні були реєструватися за розробленою програмою, до якої входило 13 обов'язкових пунктів. Уся робота, а також вирішення різних питань та виникнення дискусій, проводилося спільно з БС СГНКУ [21].

Важливо відзначити, що професор О. Яната брав активну участь у різних заходах з розвитку сільськогосподарської науки в Україні. Так, 15-21 квітня 1923 року в Києві Секція ґрунтознавства СГНКУ скликала I Всеукраїнську нараду ґрунтознавців, де з доповіддю «Ботанічно-географічні райони України» виступили представники БС СГНКУ О.А. Яната та Я. Лепченко. Після її заслуховування з'їзд відзначив важливість наукової роботи БС СГНКУ стосовно вивчення природи України і вирішив за необхідне надання центральними органами коштів для закінчення та підготовки до друку її результатів [22]. Ця доповідь отримала високу оцінку від учасників зібрання, серед яких були П.А. Тутковський, Г.Г. Махов, Л.І. Прасолов, В.В. Гемерлінг, В.І. Крокос, Н.А. Ремизов, Я.М. Афанас'єв. На останньому засіданні наради було винесено рішення про доцільність організації в Києві Ґрунтового комітету України при Сільськогосподарському науковому комітеті. Для подальшого розвитку започаткованої справи було обрано оргбюро, до складу якого ввійшли П.А. Тутковський, В.І. Лучицький, Г.Г. Махов, Ф.І. Левченко та О.А. Яната.

Як член Пленуму СГНКУ професор О. Яната брав участь у пленарних засіданнях. Так, на прилюдному пленарному засіданні 16 червня 1923 року, присвяченому справам Державного Степового Заповідника «Чаплі» (Askania Nova), після заслуховування доповідей М. Шарлеманя, Т. Добржанського, Г. Шпета, професор Яната представив свою доповідь про флору «Асканії-Нової», зупинившись на найхарактерніших для степу рослинах, демонструючи при цьому відповідний гербарний матеріал. Звернувши увагу на мінливість степової флори у зв'язку з посухою, доповідач запропонував створити в заповіднику науково-степову станцію для проведення постійних досліджень. Згодом після всіх доповідей було прийнято низку постанов. Для остаточного регулювання і формулювання всіх висловлених і прийнятих побажань відносно

унормування правового і матеріального становища заповідника обрали комісію при Секції охорони природи в складі М. Шарлеманя (голови) та доповідачів Т. Добржанського, Г. Шпета, О. Янати. Низку резолюцій, що відпрацювала комісія, постановили довести до відома СГНКУ [23].

Треба сказати, що в різні роки О.А. Яната організував та редагував журнали «Вісник сільськогосподарської науки», «Праці сільськогосподарської ботаніки», «Вісник природознавства», заснував Термінологічну комісію Українського наукового товариства, очолював Природничий відділ Інституту української наукової мови. Активною була як науково-педагогічна діяльність ученого, так і робота з поширення наукових сільськогосподарських знань, а також видання наукової літератури, сільськогосподарської бібліографії. Ось неповний перелік того, чим займався професор О.А. Яната – з невтомністю, послідовністю і наполегливістю, гідною подиву і захоплення. Упродовж двох десятиліть ним опрацьовано надзвичайно широкий та різноманітний аспект теоретичних, прикладних та науково-організаційних питань у різних галузях біологічної та сільськогосподарської науки. Хоча найбільші здобутки на цій ниві отримані вченим саме під час керівництва БС СГНКУ.

Учений мав досить сміливий погляд на розвиток сільськогосподарського виробництва України, вважаючи, що шлях його розвитку як у давніші часи, так і на початку створення радянської влади, йшов роздоріжжям.

За його словами, сільськогосподарська наука «вже давно пустила глибоке й міцне коріння на українському ґрунті». Саме на її розвиток, який відбувся раніше, ніж в інших республіках Радянського Союзу, вплинув комплекс природних та економічних чинників, а саме: аграрна перенаселеність країни (більша за інші території СРСР і навіть Західну Європу та Америку), родючі ґрунти та надзвичайно мінливі кліматичні умови [24]. Країна то мала змогу годувати продуктами свого сільського господарства не тільки східну, але й західну Європу, то сама переживала катастрофи посух, неврожаїв та голоду. Такий комплекс природних та економічних чинників робив сільськогосподарську справу країни надзвичайно складною. На його думку, за

попередні роки наука зійшла з вірного шляху, а нині «сягнула далеко вперед». За дорученням Леніна від 1924 року мала створитися Всесоюзна Академія сільськогосподарських наук, але заснували спочатку тільки Всесоюзний Інститут Прикладної Ботаніки на чолі з професором М. Вавиловим. Ця обставина дещо розходилася із заповітами найголовнішого радянського керманіча. Водночас затримувався і розвиток аграрної науки України. Вважалося, що скоординовані за історією дії йшли не від тих сільськогосподарських глибин, що існували в країні. На думку О. Янати, Академію в Україні можна було б розгорнути за півроку, однак відведений ним час неймовірно розтягнувся. Більшовицький політичний пресинг із русифікованою величчю перевищував фаховий [25].

Таким чином, можна констатувати факт надзвичайно ефективної і плідної діяльності О. Янати як керівника БС СГНКУ, як наукового лідера галузевої дослідної справи. Постає питання: чому ж до думки такої освіченої, що розуміється на справі людини, не завжди прислухалися? Відповідь вимагає подальших досліджень. Слід наголосити, що факт збереження в періодичних виданнях статей О.А. Янати є досягненням у сфері збереження бібліотечних фондів, адже статті під його авторством вилучалися з журналів, оскільки він був у 1933 році засудженим як теоретик буржуазних ідей. Життя і діяльність Олександра Алоїзовича Янати як керівника БС СГНКУ нині є об'єктом наукових досліджень саме завдяки науковій спадщині цієї видатної особистості в галузі біології, ботаніки, освітньої справи та сільського господарства.

Підсумовуючи, слід сказати, що становлення як Сільськогосподарського наукового комітету України, так і його Ботанічної секції багато в чому відбулося завдяки професору О.А. Янаті. Особисто ним було сформульовано основні наукові напрями роботи БС СГНКУ. На посаді голови секції вчений сприяв вирішенню актуальних і важливих для того часу завдань сільськогосподарської ботаніки. Так, очолюючи БС, працював над дослідженням сільськогосподарських рослин, займався вивченням питань боротьби зі шкідниками та хворобами і обстеження ґрунтових умов для

вирощування різних сільськогосподарських рослин. Під керівництвом О. Янати здійснювалася робота зі збору і систематизації матеріалів з української ботанічної термінології та номенклатури з усіх галузей знань, пристосованої до класичної ботаніки. Ця робота виконувалася разом із Термінологічною Комісією Українського наукового товариства. Також О. Яната займався складанням сільськогосподарської галузевої бібліографії та організував і редагував друкований орган СГНКУ – журнал «Вісник сільськогосподарської науки». При БС були створені та функціонували, вирішуючи нагальні потреби, такі наукові установи, як Інститут селекції, Інститут насіннезнавства, Центральна фітопатологічна станція. Отже, секція стала необхідною ланкою наукової установи – СГНКУ, яка в 20-х роках ХХ ст. на високому рівні здійснювала керівництво науково-дослідною роботою в ботанічній галузі сільського господарства держави і була попередником Українського інституту прикладної ботаніки.

Список використаної літератури

1. *Яната* Олександр Алоїзович (1888–1938) : бібліогр. покажч. / УААН, ЦНСГБ, АН Вищої школи України, Сектор історії та методології освіти, науки і техніки ; укл. : В. А. Вергунов, Т. Ф. Дерлеменко, А. А. Коробченко, О. Я. Пилипчук ; наук. ред. О. Я. Пилипчук, В. А. Вергунов. – К., 2001. – С. 3–4. – (Сер. «Біобібліографія вчених-аграріїв України»).
2. *Яната О. А.* Коротке справоздання про діяльність Ботанічного бюро (секції і відділа) за квітень-грудень 1918 року. Ботанічне бюро 26 груд. 1918 року, № 45. – ЦДАВО України. – Ф. 1230. – Оп. 1. – Спр. 5. – Арк. 31.
3. *Вергунов В. А.* Професор Олександр Алоїзович Яната : повернення в науку ХХІ століття / Вергунов В. А. // Бюл. Центральної наук. с.-г. б-ки УААН. – К., 2001. – Вип. 2. – С. 1–7 ; *Вергунов В. А.* Наукова спадщина професора Олександра Алоїзовича Янати в контексті розвитку аграрної і біологічної науки України ХХІ ст. / Вергунов В. А. // Професор Яната Олександр Алоїзович (1888–1938) / уклад. В. А. Вергунов, Т. Ф. Дерлеменко ; наук. ред. В. А. Вергунов. – К. : Аграр. наука, 2003. – С. 19-26.
4. *Коваленко С. Д.* Передумови становлення Сільськогосподарського вченого комітету України (1918) / Коваленко С. Д. // Актуальні питання історії науки і техніки : матеріали 6-ої Всеукраїнської наукової конференції. 11–12 жовт. 2007 р. / Полтав. держ. аграр. академія. – Полтава : Terra, , 2008.– С. 308–310 ; *Коваленко С. Д.* Початковий етап діяльності Ботанічної секції Сільськогосподарського вченого комітету України [Електронний ресурс]

/ Коваленко С. Д. // Історія науки і біографістика. – 2007. – Вип. 3. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/E-journals/INB/2007-3/07ksdvku.pdf>. – Заголовок з екрана ; Коваленко С. Д. З історії становлення та діяльності Сільськогосподарського Вченого Комітету України (1919) / Коваленко С. Д. // Історичні записки : зб. наук. пр. – Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2008. – Вип. 18. – С. 80–91.

5. Сердюк О. З історії заснування та діяльності ботанічної секції Сільськогосподарського вченого комітету України в 1918–1919 р. // Історія української науки на межі тисячоліть : зб. наук. пр. / редкол. О. Я. Пилипчук та ін. – К., 2006. – Вип. 26. – С. 178–187 ; Сердюк О. Науково-організаційна діяльність Ботанічної секції Сільськогосподарського наукового комітету України за 1920 рік / Сердюк О. // Історичні записки : зб. наук. пр. – Луганськ, 2007. – Вип. 16. – С. 191–194.

6. Веретьохін А. Г. Яната і «Вісник сільськогосподарської науки» / Веретьохін А. Г. // Бюл. Центральної наук. с.-г. б-ки УААН. – К., 2001. – Вип. 2. – С. 27, 31.

7. Рогальчук Л. Публікації О. А. Янати у фондах ЦНСГБ УААН / Рогальчук Л. // Бюл. Центральної наук. с.-г. б-ки УААН. – К., 2001. – Вип. 2. – С. 31.

8. Яната Александр Алоисович 28.05.1888–3.06.1938 // <http://www.ecoethics.ru/b42/157.html>;

9. Сердюк О. З історії заснування та діяльності ботанічної секції Сільськогосподарського вченого комітету України в 1918–1919 р. / Сердюк О. // Історія української науки на межі тисячоліть : зб. наук. пр. / редкол. О. Я. Пилипчук та ін. – К., 2006. – Вип. 26. – С. 179.

10. Коротке справоздання про діяльність ботанічного бюро (секції і віддала) за квітень-грудень 1918 року. Ботанічне бюро. 26 груд. 1918 р. № 45. – ЦДАВО України. – Ф. 1230. – Оп. 1. – Спр. 5. – Арк. 31 (1919).

11. Коваленко С. Д. Початковий етап діяльності Ботанічної секції Сільськогосподарського вченого комітету України [Електронний ресурс] / Коваленко С. Д. // Історія науки і біографістика. – 2007. – Вип. 3. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/E-journals/INB/2007-3/07ksdvku.pdf>. – Заголовок з екрана.

12. Сердюк О. З історії заснування та діяльності ботанічної секції Сільськогосподарського вченого комітету України в 1918–1919 р. / Сердюк О. // Історія української науки на межі тисячоліть : зб. наук. пр. / редкол. О. Я. Пилипчук та ін. – К., 2006. – Вип. 26. – С. 179.

13. Сільськогосподарський науковий комітет України (1918–1927 рр.) : зб. документів і матеріалів / УААН, ДНСГБ ; уклад. : В. А. Вергунов та ін. ; за заг. ред. М. В. Зубця, Ю. Ф. Мельника ; наук. ред. В. А. Вергунов. – К. : Аграр. наука, 2006. – 528 с.

14. Пояснююча записка до обрахунку Ботанічної Секції Сільськогосподарського Вченого Комітету на Січень-Червень 1920 року. – ЦДАВО України. – Ф. 1230. – Оп. 2. – Спр. 2. – Арк. 27–33.

15. *Сердюк О.М.* Науково-організаційна діяльність Ботанічної секції Сільськогосподарського наукового комітету України за 1920 рік / Сердюк О.М. // Історичні записки : зб. наук. пр. – Луганськ, 2007. – Вип. 16. – С. 191–194.
16. *Коваленко С.Д.* Науково-організаційні засади діяльності Сільськогосподарського наукового комітету України у 1923 році / Коваленко С.Д. // Історія освіти, науки і техніки в Україні : третя конф. молодих вчених та спеціалістів : тези доп. та повідомл. 26–27 трав. 2006 р., м. Київ / ДНСГБ, ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький держ. педагогіч. ун-т ім. Григорія Сковороди”. – К., 2006. – С. 15.
17. *Н. П.* Пленум С.-Г. Наукового Комітету / Н. П. // Вісн. С.-Г. Науки. – Ч. 5-7. – К., 1923. – С. 201.
18. *Обрання на дійсних членів СГНКУ* // Вісн. С.-Г. Науки. – Ч. 8-12. – К., 1923. – С. 308.
19. *Призначення по Секціях та установах СГНКУ* // Вісн. С.-Г. Науки. – Ч. 5-7. – К., 1923. – С. 220.
20. *Яната О.* Офіційні повідомлення / Яната О., Постригань С. // Сільськогосподарський науковий комітет України (1918–1927 рр.): зб. документів і матеріалів / УААН, ДНСГБ ; уклад. В. А. Вергунов та ін. ; за заг. ред. М. В. Зубця, Ю. Ф. Мельника ; наук. ред. В. А. Вергунов. – К. : Аграр. наука, 2006. – С. 151–154.
21. *Яната О.* Від Ботанічної Секції (Бюро технічних рослин) С.-Г.Н.К.У. / Яната О., Постригань С. // Вісн. С.-Г. Науки. – Ч. 1-2. – К., 1923. – С. 76–77.
22. *Яната О.* Від Ботанічної Секції (Бюро технічних рослин) С.-Г.Н.К.У. / Яната О., Постригань С. // Вісн. С.-Г. Науки. – Ч. 1-2. – К., 1923. – С. 76–77.
23. *Н.П.* Пленум С.-Г. Наукового Комітету / Н.П. // Вісн. С.-Г. Науки. – Ч. 5-7. – К., 1923. – С. 200–201.
24. *Яната О. А.* Час заснувати Українську Академію Наук сільськогосподарських / Яната О. А. // Український агроном. –1925. – Ч. 2, грудень. – С. 45.
25. *Глазунов Г. О.* Життєвий перелом професора А. Сліпанського [Електронний ресурс] / Глазунов Г. О. // Історія науки і біографістика. – 2006. – N 1. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/E-Journals/INB/2006-1/06ggodprv.html>. – Заголовок з екрана.